

TYÖ- JA ELINKEINOMINISTERIÖ

MUISTIO

Energiaosasto, Arto Rajala (TEM)

8.2.2024

EU:n, Euratomin ja jäsenvaltioiden keskinäinen energiaperuskirjasta tehtyä sopimusta koskeva tulkintasopimus; Neuvotteluvaltuuskunnan asettaminen

Komissio on esittänyt, että EU:n ja Euratomin ja jäsenvaltioiden välillä tehtäisiin keskinäinen sopimus energiaperuskirjasta tehdyn sopimuksen tulkinnasta, siten että energiaperuskirjasta tehty sopimus ei soveltuisi tai olisi soveltunutkaan EU:n sisäisissä suhteissa. Energiaperuskirja on energia-alan investointisuoja-, kauppa- ja kauttakulkusopimus, ja se sisältää myös riidanratkaisusäännöt.

Sopimus Euroopan energiaperuskirjasta ja energiatehokkuutta ja siihen liittyviä ympäristönäkökohtia koskeva pöytäkirja allekirjoitettiin Lissabonissa vuonna 1994, ja sopimus tuli voimaan vuonna 1998. Suomi on hyväksynyt sopimuksen (SopS 35–36/1998), kuten muutkin Euroopan unionin jäsenvaltiot. Italia irtisanoutui sopimuksesta vuoden 2016 alusta. Lisäksi Ranska, Saksa ja Puola jättivät irtisanoutumisilmoituksensa joulukuussa 2022 ja Luxemburg elokuussa 2023. Sopimuksen osapuolina on tällä hetkellä 48 valtiota, Euroopan unioni ja EURATOM. Sopimus on luonteeltaan nk. sekasopimus, ja sekä EU että sen jäsenvaltiot ovat olleet sopimuksen osapuolia.

EU-tuomioistuin on vuonna 2018 antamassaan Achmea-ratkaisussa (C-284/2016) linjannut, että kahden EU-jäsenvaltion välisen investointisuoja-sopimuksen riidanratkaisumenettely oli katsottava EU-oikeuden vastaiseksi. Ratkaisu pohjautuu keskeisesti EU-oikeuden autonomian turvaamiseen ja siihen, että välitystuomioistuimet voivat EU:n sisäisissä tapauksissa joutua soveltamaan ja tulkitsemaan EU-oikeutta ilman EU:n tuomioistuinjärjestelmän kontrollia. Vuonna 2021 antamassaan Komstroy-ratkaisussa (C-741/2019) unionin tuomioistuin katsoi Achmea-ratkaisun mukaisesti, että energiaperuskirjasta tehdyn sopimuksen 26 artiklan 6 kohdan mukainen välitystuomioistuin joutuisi niin ikään tulkitsemaan tai soveltamaan EU-oikeutta.

Yksi energiaperuskirjasta tehdyn sopimuksen uudistamisen (U 118/2022 vp, U 47/2023 vp) yhteydessä esitettyjä muutoksia olikin rajata pois nimenomaisella sopimuskirjauksella muun muassa sopimuksen investointiriitojen ratkaisumenettelyjen soveltaminen EU:n sisäisissä tapauksissa. Energiaperuskirjasta tehdyn sopimuksen uudistamista ei kuitenkaan ole kyetty EU:n kannan puuttuessa hyväksymään.

Komissio on ehdottanut jäsenvaltioiden, EU:n ja Euratomin keskinäistä sopimusta energiaperuskirjasta tehdyn sopimuksen tulkinnasta siten, että energiaperuskirjasta tehty sopimus ei soveltuisi tai olisi koskaan soveltunutkaan EU:n sisäisissä suhteissa (COM(2022) 523 final; E 2/2023 vp, U 70/2023 vp). Komission luonnoksen pohjalta asiaa on teknisellä tasolla käsitelty virkamiesvalmisteluna komission perustamassa erityisryhmässä, jossa jäsenvaltiot ovat olleet edustettuina.

Komission ehdottamassa muodossaan keskinäisessä tulkintasopimuksessa olisi kansallisella tasolla tarkasteltuna kysymys EU:n, Euratomin ja muiden jäsenvaltioiden kanssa tehtävästä kansainvälisestä sopimuksesta.

Edellä olevan perusteella esitetään, että valtioneuvoston yleisistunto asettaisi valtuuskunnan EU:n, Euratomin ja jäsenvaltioiden keskinäisen energiaperuskirjasta tehtyä sopimusta koskevan tulkintasopimuksen neuvotteluihin.

Valtuuskunnan puheenjohtajana toimisi kaupallinen neuvos Kimmo Sinivuori ulkoministeriöstä sekä varapuheenjohtajana erityisasiantuntija Katariina Särkänne työ- ja elinkeinoministeriöstä. Valtuuskunnan jäsenenä toimisi kaupallinen neuvos Johanna Ala-Nikkola ulkoministeriöstä.